

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

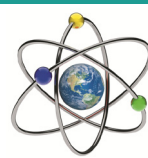

№8(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 324 sahifa,
24-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oliy badiiy-pedagogik ta'limda an'anaviy ustoz-shogird an'anasi va innovatsion klaster yondashuvi integratsiyasining metodologik asoslari	10
Sultonov Xaytboy Eraliyevich	
Ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak fizika o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	14
Xudoyberdiyeva Yulduz Xayrullo qizi	
Ta'lim jarayonida raqamli platformalar va dasturiy ta'minotdan foydalanish pedagogik muammo sifatida....	19
Tengelbayeva Dinora Muratovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ekologik ta'lim va tarbiyalashning muammo va yechimlari.....	25
Abduraxmonova Muqaddas Oblokulovna	
Axborotlashgan ta'lim muhitida telematika texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari va ularning talaba shaxsini rivojlanishidagi o'rni.....	30
Botiraliyev Dildorbek Muzaffar o'g'li	
Mehnat migratsiyasi fenomeni va oila dialektikasining pedagogik aspektlari: translokallik sharoitida farzand tarbiyasi va "intelektual transfer" mediatsiyasi.....	34
K. B. Numanov	
Maktab rahbarlarini karyera pog'onalari asosida tayyorlash tizimini takomillashtirishning ilmiy-amaliy asoslari	38
Ismailov Abduvali Abdumalikovich	
CEFR B1 mezonlari asosida 10 va 11-sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda ijodiy topshiriqlarni loyihalash metodikasi.....	45
Ergasheva Feruza Davlatali qizi	
Talabalarda raqamli toliqish darajasi va unga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	48
Xamdanova Muazzamxon Xabibullo qizi	
Metakognitiv kompetentlikning pedagogik mohiyati va raqamli ta'lim muhitida uni rivojlantirishning nazariy asoslari	52
Mamatmurotova Muhlis Kamol qizi	
Maktabgacha ta'limdan boshlang'ich ta'limga o'tish davrida bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishning uzluksiz metodikasi	59
Otabayeva Muazzam Abdumajidovna	
Ishsiz ayollarda shaxsiylik va emotsional xususiyatlarni o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	63
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna	
Kasaba uyushmalari xodimlarida tashabbuskorlik va yetakchilik xususiyatlarini o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	69
Sharipov Hayotjon Safarovich	
"Muqobil energiya manbalari" fanini mustaqil ta'lim asosida o'qitishning o'quv-metodik ta'minotini ishlab chiqish	75
Abduqahhorova Munajat Abdulxafiz qizi	
"Elektr ta'minoti" fanini o'qitishga mos yangi interfaol metod ishlab chiqish	79
Baratova Madinaxon Paxridinovna	
"Muqobil energiya manbalari" fanini o'qitish metodikasini kompetensiyaviy va raqamli yondashuvlar asosida takomillashtirish	83
Jumayeva Farzona Behzodjon qizi	
Oilada bolalarning emotsional rivojlanishining psixologik determinantlari	87
Nurmatova Muxayyo Abdumalikovna	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini kasbiy-pedagogik tayyorlashda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish modelining samaradorligi.....	92
Xudayqulova Fazilat Bo'riyevna	

Махалля как гуманистическая воспитательная экосистема: социально-педагогические механизмы модернизации в новом Узбекистане	97
Фадлиева Амина Ильхамовна	
Talabalarda ijtimoiy mas'uliyat hissining psixologik mazmuni, tuzilishi va funksional xususiyatlari	102
Jumaniyozov Yunus Shodurdi o'g'li	
Adabiyot ta'limida immersiv texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari	112
Umarov Mirzohid Baxromjon o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik omillari	116
Xasanov Javohir Muxtorovich	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda axborot texnologiyalari va hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Malikova Madina Abduraxmon qizi	
Pedagogical and Methodological Possibilities for Developing Students' Critical Thinking Competence in Teaching English Based on the "Project-Based Learning" Approach	129
Berdiyeva Shakhnoza Kholmakhammatovna	
Chekka hisoblash texnologiyasi yordamida aqlli mehmonxonada real-vaqt kayfiyat aniqlash va IoT qurilmalarini avtomatik boshqarish tizimi: Smart mood	132
Choryorqulov G'iyos Husan o'g'li, Botirova Mashhura Tulqin qizi	
Developing Academic Writing Skills Through Digital Media Tools	137
Tog'ayeva Muattar Bahodir qizi	
Xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	144
Beknazarova Nigina Zarip qizi	
Sun'iy intellekt: madaniy vositachimi yoki madaniy "darvozabon"mi? chet tili o'qituvchilarini tayyorlash uchun tanqidiy nazariy asos	148
Jakbarova Nasibaxon Po'latjonovna	
Talabalarda impostor fenomeni shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarning psixologik tadqiqotlarda o'rganilganlik holati	153
Kamilova Gulzoda	
Pedagogik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya	157
Ahmedova Nilufar Farxodovna, Mamatqulova Dildora Farxodovna	
Inklyuziv ta'lim muhitida interfaol metodlar orqali o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish	161
Shukurullayeva Madina	
Jismoniy tarbiya va sport ta'lim muassasalarida hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashning pedagogik va me'yoriy-huquqiy asoslari	168
Ahmedov Akrom Abzalovich	
The Relationship Between Social Media Use for English Language Learning, Student Perceptions, and Learning Outcomes: Evidence from University Students in Uzbekistan	174
Akhad Akhmedov	
Tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning tashkiliy – iqtisodiy mexanizmlari (Namangan viloyati misolida) ..	177
Boyurayeva Mamura Uroyimovna	
Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb muammo sifatida	183
Mirxaliqov Bobur Zikrilloevich	
Sharq va G'arb pedagogika tarixidagi ma'naviy tarbiya va axloqiy qadriyatlar	188
Qodirova Nigora Farhodovna	
Sport gimnastikasining sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi mexanizmlari va kompleks samaralari: tizimli adabiyotlar tahlili	193
Sharapov Atabek Gayrat uli	

“Mustaqil fikrlash”, “kompetensiya”, “kompetentlik”, “fikrlash kompetensiyasi” tushunchalarining pedagogik mazmuni	196
Kadirova Zarina Ilhomovna	
Tibbiy ingliz tili darslarida ko'p komponentli blended learning strategiyalarining qo'llanishi	202
Rashidova Nodira Xabibullayevna	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyasini rivojlantirish jahon olimlari nigohida.....	205
Mamazoirova Jangil Xamdamovna	
Magistratura tadqiqot amaliyotining bo'lajak fizika o'qituvchilari kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	209
Parmanov Jamshid Tag'aymurotovich	
Umumta'lim maktablari matematika to'garagida sferaning elementlarini o'rganish metodikasi	214
Jumayev Erkin Ergashevich, Omonov G'olibjon Tolibovich, Shaxnoza Xolmurodova Zoir qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli va interaktiv texnologiyalar vositasida o'quvchilarning vaqtni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
Norova Nargiza Xalmamat qizi	
Oliy o'quv yurtlarida amaliy mashg'ulotlar – bakalavr yo'nalishidagi matematiklarning kasbiy tayyorgarligini ta'minlovchi omil.....	224
Abduraxmonov Abdumo'min	
Bo'lajak muhandislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda CDIO texnologiyasi va sanoat integratsiyasining samaradorligi	228
Baxronov Rustam Rajabovich	
O'smir o'quvchilarda ijodiy faollikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik asoslarini o'rganish tarixi.....	231
Botirov Zoir Nuriddin o'g'li	
Husnixatga o'rgatish tamoyillari.....	235
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Muhammadaliyeva Xosiyatxon Xaydaraliyevna	
O'smirlarda suitsidal xavf bilan bog'liq tajovuzkorlik va psixologik determinantlarning kompleks diagnostikasi.....	240
Nahalboyeva Nigora Turdi qizi	
Raqamli muhitda yoshlar ijtimoiylashuvining psixologik xususiyatlari	245
Sangirova Nilufar Sayfidinovna	
O'smirlilik davrida psixologik o'zgarishlar: omillar, xususiyatlar va psixologik yondashuvlar	251
Usmonova Munira Sayfiddinovna	
Nutq buzilishlari mavjud bolalarning ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishda psixologik intervensiyalar samaradorligi	256
Axmedova Munavvar Numanjanovna	
Tarix darslarida wordmint: o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirishning innovatsion usuli	261
Eshankulova Ma'mura Davlatovna	
Zamonaviy fizikani oliy ta'limda o'qitishning konseptual-metodologik muammolari	265
Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li	
Menejment ta'limida ekonometrik tahlil natijalarini boshqaruv qarorlariga transformatsiya qilishning didaktik modeli	269
Bobonorova Qundizxan Quralbay qizi	
Zamonaviy psixologiya va pedagogikada shaxsga xos universal ta'limiy faoliyatlarining ahamiyati.....	273
Shomirzayeva Nargiza Sherali qizi	
Jismoniy tarbiya jarayonini individuallashtirishda raqamli monitoring texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-pedagogik asoslari	277
Axmedova Sarvinoz Azatovna	
Umumta'lim maktablari tarix darslarida immersiv texnologiyalarini qo'llash	282
Rasuljon Atamuratov	
Talaba-kurashchilarning mashg'ulot yuklamalarini individual me'yorlash va uning pedagogik asoslari	287
Davletova Ullijon Sapavoy qizi	

Talabalarida axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati.....	290
Ergashev Bunyod Shokir o'g'li	
Umumta'lim maktablari o'qituvchilarida kasbiy deformatsiya (burnout)ni oldini olishning psixologik shart-sharoitlari	296
Mardiyeva Dilarom Saparboyevna	
Turning Traditional Classrooms Upside Down: Main Principles of PBL (Project-Based Learning)	300
Hakimova Halimakhon Hamzayevna	
Ingliz tili o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuv	305
Norqulova M. B.	
Ta'lim tashkilotlarida innovatsion ta'lim muhitining pedagogik mohiyati va tarkibiy komponentlari	311
Nosirov Asliddin Sadriddinovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida milliy qadriyatlar targ'ibotiga innovatsion yondashuv	316
Sh. Sh. Abdurasulova	
Terminologik kompetensiya bo'lajak shifokor kasbiy kompetentligining komponenti sifatida	320
Namazova Munavvar Oltibekovna	

TALABALARIDA AXBOROTNI INTENSIV QABUL QILISH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK ZARURATI

Ergashev Bunyod Shokir o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6668-3718>

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Zamonaviy axborotlashgan ta'lim muhitida talabalarning qisqa vaqt davomida katta hajmdagi, turli mazmun va shakldagi axborotni idrok etish, saralash, tahlil qilish, qayta ishlash hamda undan ta'lim faoliyatida samarali foydalanish qobiliyati muhim kompetensiyalardan biri sifatida asoslangan. Tadqiqotda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining mazmun-mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi o'rni hamda ushbu qobiliyatni rivojlantirish zaruratini belgilovchi ijtimoiy va pedagogik omillar yoritilgan. Shuningdek, axborot oqimining jadallashuvi sharoitida talabalarning axborot bilan ishlash, mustaqil bilim olish, zarur ma'lumotlarni tanlash va ulardan maqsadli foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati ochib berilgan. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar tashkil etib, nazariy va qiyosiy tahlil, pedagogik kuzatish hamda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni o'rganish metodlaridan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: axborot, axborotni intensiv qabul qilish, talaba, idrok, axborotni qayta ishlash, axborot kompetensiyasi, intellektual faollik, mustaqil ta'lim, pedagogik jarayon, axborotlashgan ta'lim muhiti.

Abstract: This article presents a scientific and theoretical analysis of the socio-pedagogical necessity of developing students' ability to perceive information intensively. In the contemporary information-rich educational environment, students' ability to perceive, select, analyze, process, and effectively use large volumes of information presented in various forms and contexts within a limited period of time is regarded as an important competence. The study examines the essence and content of intensive information perception, its role in the educational process, and the social and pedagogical factors determining the need for its development. Particular attention is given to the pedagogical importance of developing students' skills in working with information, acquiring knowledge independently, selecting relevant information, and using it purposefully in the context of increasingly intensive information flows. The methodological framework of the study is based on systemic, activity-based, and competency-based approaches. The research employs theoretical and comparative analysis, pedagogical observation, and the review of scientific and pedagogical literature.

Key words: information, intensive information perception, students, perception, information processing, information competence, intellectual activity, independent learning, pedagogical process, information-rich educational environment.

Аннотация: В статье представлен научно-теоретический анализ социально-педагогической необходимости развития у студентов способности к интенсивному восприятию информации. В условиях современной информационно насыщенной образовательной среды способность студентов за ограниченный период времени воспринимать, отбирать, анализировать, перерабатывать значительные объёмы информации различного содержания и формы, а также эффективно использовать её в учебной деятельности рассматривается как одна из важных компетенций. Раскрываются сущность и содержание способности к интенсивному восприятию информации, её место в образовательном процессе, а также социальные и педагогические факторы, определяющие необходимость её развития. Особое внимание уделяется педагогическому значению формирования у студентов навыков работы с информацией, самостоятельного приобретения знаний, отбора необходимых сведений и их целенаправленного использования в условиях возрастающей интенсивности информационных потоков. Методологическую основу исследования составили системный, деятельностный и компетентностный подходы. В исследовании использованы методы теоретического и сравнительного анализа, педагогического наблюдения, а также изучения научно-педагогической литературы.

Ключевые слова: информация, интенсивное восприятие информации, студент, восприятие, переработка информации, информационная компетентность, интеллектуальная активность, самостоятельное обучение, педагогический процесс, информационно насыщенная образовательная среда.

KIRISH

Bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining muhim belgilaridan biri sifatida axborot hajmining jadal sur'atlarida ortib borishi va uning inson faoliyatining barcha sohalariga chuqur kirib borishi kuzatilmoqda. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, ta'lim resurslarining elektron shaklga o'tishi, internet tarmoqlarining kengayishi hamda turli axborot manbalarining ko'payishi natijasida insonning kundalik faoliyatida foydalanadigan ma'lumotlar hajmi sezilarli darajada ortib bormoqda. Mazkur jarayon ta'lim tizimiga ham bevosita ta'sir ko'rsatib, ta'lim oluvchidan nafaqat mavjud bilimlarni o'zlashtirishni, balki katta hajmdagi axborotni qisqa vaqt ichida qabul qilish, anglash, saralash, tahlil qilish va undan maqsadli foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishni talab etmoqda ^[1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

An'anaviy ta'lim jarayonida bilimlarni o'zlashtirish ko'proq tayyor axborotni qabul qilish va uni xotirada saqlash bilan bog'liq bo'lgan bo'lsa, zamonaviy ta'lim muhitida talabaning axborot bilan mustaqil ishlashi, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni taqqoslashi, ularning ishonchligini baholashi va muayyan vaziyatda zarur bo'lgan axborotni tezkor ravishda ajrata olishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, talabalarning axborotni qabul qilish jarayonidagi tezkorligi, mazmunni anglash, diqqatni jamlash, axborotni saralash va qayta ishlash imkoniyatlarini rivojlantirish zamonaviy oliy ta'limning dolzarb pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ayniqsa, oliy ta'lim jarayonida talaba bir vaqtning o'zida ma'ruza, darslik, ilmiy maqola, elektron ta'lim resurslari, multimedia materiallari, internet manbalari va boshqa axborot vositalari bilan ishlaydi. Bunday sharoitda axborotning haddan tashqari ko'pligi talabaning diqqatini taqsimlash, muhim va ikkilamchi ma'lumotlarni farqlash hamda olingan axborotni tizimlashtirishda muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Demak, ta'lim samaradorligini ta'minlash uchun talabaning nafaqat axborotga ega bo'lishi, balki axborotni intensiv qabul qilish va uni samarali qayta ishlash qobiliyatiga ham ega bo'lishi zarur.

Mazkur jarayonda "axborotni intensiv qabul qilish" tushunchasi alohida ilmiy-pedagogik ahamiyatga ega. Uni faqat axborotni tez o'qish yoki ko'p hajmdagi ma'lumotni eslab qolish bilan cheklab bo'lmaydi. Axborotni intensiv qabul qilish talabaning muayyan vaqt oralig'ida axborot oqimini faol idrok etishi, uning asosiy mazmunini aniqlashi, muhim ma'lumotlarni ikkilamchi ma'lumotlardan ajratishi, olingan axborotni avvalgi bilimlari bilan bog'lashi, tahlil qilishi, umumlashtirishi va undan keyingi faoliyatida foydalanishini nazarda tutadi. Shu sababli ushbu qobiliyatni rivojlantirish masalasi pedagogika, psixologiya va zamonaviy ta'lim texnologiyalari kesishgan nuqtada tadqiq etilishi lozim ^[2].

Talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zarurati, bir tomondan, jamiyatda axborot oqimining ortishi va kasbiy faoliyatda axborot bilan ishlashga qo'yilayotgan talablarning kuchayishi bilan, ikkinchi tomondan esa, oliy ta'lim jarayonida talabaning mustaqil, faol va ijodiy subyekt sifatidagi maqomi ortib borayotgani bilan belgilanadi. Zamonaviy mutaxassisdan o'z sohasi bo'yicha mavjud bilimlarni egallash bilan bir qatorda, yangi axborotni tez o'zlashtirish, uni tahlil qilish va o'z faoliyatiga moslashtirish qobiliyati ham talab etiladi.

Shu jihatdan, talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish masalasini faqat psixologik jarayon sifatida emas, balki ijtimoiy buyurtma, ta'lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar va shaxsning intellektual rivojlanishini o'zaro bog'lovchi kompleks pedagogik muammo sifatida tadqiq etish maqsadga muvofiqdir. Mazkur muammoning ijtimoiy-pedagogik jihatdan asoslanishi esa talabalarning axborot bilan ishlash faoliyatini takomillashtirishga yo'naltirilgan samarali pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi ^[3].

Tadqiqotning maqsadi – talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruratini nazariy jihatdan asoslash hamda ushbu qobiliyatning ta'lim jarayonidagi mazmuni va pedagogik ahamiyatini aniqlashdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining mazmun-mohiyatini aniqlash;
- uning rivojlanishini taqozo etuvchi ijtimoiy va pedagogik omillarni tahlil qilish;
- axborotni intensiv qabul qilishning asosiy tarkibiy jihatlarini belgilash;
- mazkur qobiliyatni rivojlantirishning zamonaviy oliy ta'lim jarayonidagi pedagogik ahamiyatini asoslash.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonini yaxlit pedagogik hodisa sifatida o'rganishga yo'naltirilgan tizimli, faoliyatga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar tashkil etdi. Mazkur yondashuvlar talabani axborotni qabul qilishi, anglashi va qayta ishlashi jarayonini o'zaro bog'liq komponentlardan tashkil topgan dinamik pedagogik jarayon sifatida tadqiq etish imkonini berdi.

Tizimli yondashuv asosida axborotni intensiv qabul qilish qobiliyati o'zaro bog'liq bo'lgan bir qator jarayonlarning yaxlitligi sifatida ko'rib chiqildi. Bunda axborotni idrok etish, diqqatni jamlash, axborotni saralash, tahlil qilish, umumlashtirish, xotirada saqlash va undan amaliy faoliyatda foydalanish bir-biri bilan uzviy bog'liq jarayonlar sifatida tahlil qilindi [4]. Mazkur yondashuv axborotni intensiv qabul qilish qobiliyati alohida ko'nikmalar yig'indisi emas, balki talabani faol bilish faoliyatini ta'minlovchi yaxlit qobiliyat ekanligini asoslashga xizmat qildi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv talabani axborotni tayyor holda passiv qabul qiluvchi emas, balki uni izlash, tanlash, tahlil qilish, qayta ishlash va amaliyotda qo'llash jarayonining faol ishtirokchisi sifatidagi mavqei belgilash imkonini berdi. Shu asosda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining rivojlanishi talabani o'quv-bilish va mustaqil ta'lim faoliyati bilan bevosita bog'liq jarayon sifatida o'rganildi.

Kompetensiyaviy yondashuv esa talabalarining axborot bilan ishlash jarayonida shakllanadigan bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy faoliyat bilan bog'lashga asos bo'ldi. Ushbu yondashuv doirasida talabani axborotni topishi va qabul qilishi bilan bir qatorda, uning mazmunini tushunishi, muhim ma'lumotlarni ajratishi, axborot manbalarini taqqoslashi, tegishli xulosalar chiqarishi va o'z faoliyatida undan samarali foydalanishi muhim natija sifatida qaraldi.

Tadqiqotda muammoning nazariy asoslarini aniqlash maqsadida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish, qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Mazkur metodlar yordamida axborotni intensiv qabul qilish bilan bog'liq pedagogik va psixologik qarashlar o'rganilib, mavjud ilmiy yondashuvlar o'zaro qiyoslandi hamda tadqiqot uchun muhim bo'lgan nazariy xulosalar shakllantirildi.

Shuningdek, talabalarining axborot bilan ishlash xususiyatlarini aniqlashda pedagogik kuzatish metodidan foydalanildi. Kuzatish jarayonida talabalarining axborotni qabul qilish tezligi, diqqatni jamlay olish darajasi, asosiy ma'lumotlarni ajrata olishi, turli axborot manbalari bilan ishlashi, olingan ma'lumotlarni tahlil qilish va umumlashtirish qobiliyatlariga alohida e'tibor qaratildi.

Tadqiqot jarayonida analiz va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash va umumlashtirish kabi umumilmiy metodlardan ham foydalanildi. Analiz orqali axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining alohida tarkibiy jihatlari o'rganilgan bo'lsa, sintez asosida ularning o'zaro aloqadorligi va yaxlit pedagogik mazmuni belgilandi. Taqqoslash va umumlashtirish orqali esa mazkur qobiliyatni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruratini ifodalovchi asosiy omillar tizimlashtirildi [5].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy ta'lim sharoitida talabalarining axborot bilan ishlash faoliyatiga qo'yilayotgan talablar mazkur jarayonni an'anaviy axborotni qabul qilish doirasidan chiqarib, uni tezkor, faol va maqsadli bilish faoliyati sifatida tashkil etishni taqozo etmoqda. Axborot manbalarining ko'payishi, raqamli ta'lim resurslarining kengayishi va ta'lim mazmunining murakkablashuvi talabadan qisqa vaqt ichida katta hajmdagi axborotni qabul qilish, anglash va undan zarur ma'lumotlarni ajratib olishni talab qilmoqda.

Tadqiqot davomida "axborotni intensiv qabul qilish qobiliyati" tushunchasining mazmuni aniqlashtirildi. Mazkur maqolada ushbu tushuncha talabani muayyan vaqt oralig'ida katta hajmdagi va turli mazmundagi axborotni faol idrok etishi, uning muhim qismlarini ajratishi, mazmunini anglashi, tahlil qilishi, qayta ishlashi, xotirada saqlashi hamda zarur holatlarda amaliy faoliyatga tatbiq eta olish imkoniyatini ifodalovchi integral individual qobiliyat sifatida talqin qilinadi [6].

Tahlillar asosida axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan quyidagi tarkibiy jihatlari aniqlandi:

- 1. Idrokiy komponent** – axborotni tez va aniq idrok etish, uning mazmunini dastlabki bosqichda anglash hamda axborot oqimiga moslasha olish.
- 2. Diqqat komponenti** – katta hajmdagi axborot orasidan muhim ma'lumotga diqqatni jamlash, chalg'ituvchi omillar ta'sirini kamaytirish va e'tiborni muayyan faoliyatga yo'naltirish.
- 3. Saralash komponenti** – axborotning asosiy va ikkilamchi qismlarini farqlash, zarur ma'lumotlarni ajratib olish va ortiqcha axborotni chetlashtirish.

4. **Analitik komponent** – qabul qilingan ma'lumotlarni tahlil qilish, ular o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni aniqlash, taqqoslash va mantiqiy xulosalar chiqarish.
5. **Xotira komponenti** – o'zlashtirilgan axborotni tizimlashtirish, mazmuniy bog'lanishlar asosida xotirada saqlash va zarur vaqtda qayta tiklay olish.
6. **Amaliy komponent** – qabul qilingan va qayta ishlangan axborotdan yangi vaziyatlarda, o'quv va kasbiy faoliyatda samarali foydalanish.

Aniqlangan komponentlar o'zaro aloqador bo'lib, ulardan birining yetarli darajada rivojlanmaganligi axborotni intensiv qabul qilishning umumiy samaradorligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, talaba axborotni tez idrok etsa-da, uni saralash va tahlil qilish imkoniyatlari yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, katta hajmdagi axborotni o'zlashtirish jarayoni kutilgan natijani bermaydi. Shu sababli mazkur qobiliyatni rivojlantirish alohida ko'nikmalarni shakllantirish bilan chegaralanmasdan, ularning kompleks rivojlanishini ta'minlashi lozim^[7].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish zaruratini belgilovchi omillarni ijtimoiy va pedagogik omillarga ajratish mumkin.

Ijtimoiy omillar qatoriga axborot hajmining ortishi, raqamli kommunikatsiyalarning kengayishi, kasbiy faoliyatda axborot bilan ishlashga bo'lgan ehtiyojning kuchayishi, mehnat bozorida tezkor fikrlaydigan va yangi ma'lumotlarni mustaqil o'zlashtira oladigan mutaxassislarga bo'lgan talabning ortishi kiradi.

Pedagogik omillar esa ta'lim mazmunining murakkablashuvi, mustaqil ta'lim ulushining ortishi, elektron va multimedia ta'lim resurslaridan foydalanish, interfaol metodlarning keng qo'llanilishi hamda talabaning ta'lim jarayonidagi faol subyekt sifatidagi mavqeining kuchayishi bilan belgilanadi^[8].

Natijalar asosida talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishning quyidagi pedagogik shartlari belgilandi:

- ta'lim jarayonida axborot bilan faol ishlashga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish;
- axborotni tezkor tahlil qilish va saralashga yo'naltirilgan mashqlarni tizimli tashkil etish;
- muammoli va interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish;
- talabalarining mustaqil izlanish va axborot manbalarini taqqoslash faoliyatini kuchaytirish;
- qisqa vaqt ichida qaror qabul qilishni talab etuvchi intellektual topshiriqlarni qo'llash;
- axborotni qabul qilish, qayta ishlash va amaliy qo'llash jarayonlarini o'zaro bog'liq holda tashkil etish.

Shu bilan birga, intellektual o'yinlar mazkur pedagogik shartlarni amalga oshirishning samarali vositalaridan biri sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi. Chunki intellektual o'yin jarayonida talaba cheklangan vaqt ichida savol yoki muammoni anglash, zarur axborotni xotiradan izlash, variantlarni taqqoslash, tezkor qaror qabul qilish va javobni asoslash kabi bir nechta aqliy operatsiyalarni ketma-ket yoki parallel ravishda amalga oshiradi. Bu esa axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining bir nechta komponentlarini bir vaqtning o'zida faollashtirish imkonini beradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy axborotlashgan ta'lim muhitining obyektiv talabi ekanligini ko'rsatdi. Mazkur qobiliyatni maqsadli rivojlantirish talabaning axborot bilan ishlash samaradorligini oshirish, mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish, intellektual faolligini kuchaytirish va kelgusidagi kasbiy faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi^[9].

Tadqiqot natijalari talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta'lim jarayonining alohida va dolzarb yo'nalishlaridan biri ekanligini ko'rsatdi. Bugungi kunda talaba faoliyatiga kirib kelayotgan axborot oqimining hajmi, tezligi va mazmuniy xilma-xilligi ta'lim oluvchidan faqat axborotni o'zlashtirishni emas, balki uni boshqarish, saralash va mazmunan qayta ishlashni ham talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishni talabaning umumiy intellektual rivojlanishi va axborot kompetentligining tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqotda aniqlanganidek, axborotni intensiv qabul qilish jarayoni faqat tezlik ko'rsatkichi bilan belgilanmaydi. Agar talaba katta hajmdagi axborotni tez qabul qilsa-yu, uning mazmunini anglamasa yoki muhim ma'lumotni ikkilamchi ma'lumotdan ajrata olmasa, bunday faoliyatni samarali axborot qabul qilish sifatida baholab bo'lmaydi. Shu sababli intensiv qabul qilish tushunchasida tezlik va sifatning uyg'unligi muhim metodologik tamoyil sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur nuqtayi nazardan, axborotni intensiv qabul qilishni talabaning bir vaqtning o'zida bir nechta kognitiv operatsiyalarni amalga oshirish qobiliyati bilan bog'lash mumkin. Xususan, axborotni idrok etish bilan bir qatorda uni tahlil qilish, avvalgi bilimlar bilan bog'lash, muhim jihatlarini ajratish va muayyan xulosaga kelish jarayonlari o'zaro uyg'unlashadi. Bu esa mazkur qobiliyatni rivojlantirishda ta'lim metodlari faqat axborot berishga emas, balki talabaning faol fikrlash jarayonlarini rag'batlantirishga yo'naltirilishi lozimligini ko'rsatadi^[10].

Tadqiqot natijalarini talabalarning mustaqil ta'lim faoliyati bilan bog'lash ham muhimdir. Mustaqil ta'lim sharoitida talaba o'qituvchi tomonidan tayyor holda berilgan axborot bilan cheklanib qolmaydi. U turli manbalardan ma'lumot izlaydi, ularni o'zaro taqqoslaydi, kerakli axborotni tanlaydi va o'z bilim tizimiga integratsiya qiladi. Shuning uchun axborotni intensiv qabul qilish qobiliyati mustaqil ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri bo'lishi mumkin.

Bunda pedagogning vazifasi ham o'zgaradi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi subyekt sifatida emas, balki talabaning axborot bilan ishlash faoliyatini tashkil etuvchi va boshqaruvchi pedagog sifatida faoliyat yuritishi zarur. Ta'lim jarayonida talabalarga turli mazmundagi axborotlarni qisqa vaqt ichida tahlil qilish, taqqoslash, tasniflash va xulosa chiqarishga yo'naltirilgan topshiriqlar berilishi ularning axborotni intensiv qabul qilish imkoniyatlarini bosqichma-bosqich rivojlantirishi mumkin.

Ayniqsa, intellektual o'yinlardan foydalanish ushbu jarayon uchun alohida pedagogik imkoniyat yaratadi. Intellektual o'yinlarda talaba muayyan vazifani bajarish uchun axborotni tez anglash, xotiradagi bilimlarni faollashtirish, mantiqiy bog'lanishlarni aniqlash va cheklangan vaqt ichida javob berish zarurati bilan to'qnashadi. Natijada diqqat, xotira, tafakkur va idrok jarayonlari birgalikda faollashadi.

Biroq intellektual o'yinlarni shunchaki ko'ngilochar faoliyat sifatida qo'llash kutilgan pedagogik natijani bermasligi mumkin. Ularning samaradorligi, avvalo, ta'lim maqsadiga mosligi, topshiriqlarning murakkablik darajasi, vaqt chegarasi, axborot hajmi va talabaning mustaqil fikrlashiga qo'yiladigan talablar bilan belgilanadi. Shuning uchun intellektual o'yinlarni pedagogik texnologiya sifatida loyihalashda ularning mazmuni axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining muayyan komponentlarini rivojlantirishga yo'naltirilishi lozim.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishni bir martalik mashg'ulot yoki alohida metod sifatida emas, balki uzluksiz va bosqichma-bosqich tashkil etiladigan pedagogik jarayon sifatida qarash zarur. Dastlab axborotni tez va aniq idrok etishga, keyinchalik uni saralash va tahlil qilishga, undan so'ng esa qayta ishlangan axborotni yangi vaziyatlarda qo'llashga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini shakllantirish maqsadga muvofiq.

Shu jihatdan, tadqiqotda ilgari surilgan yondashuv talabalarning axborot bilan ishlash faoliyatini "qabul qilish – anglash – saralash – tahlil qilish – qayta ishlash – saqlash – qo'llash" izchilligida tashkil etishni nazarda tutadi. Ushbu ketma-ketlik axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatining nafaqat tezlik, balki mazmunilik va amaliy samaradorlik jihatlarini ham qamrab oladi.

Umuman olganda, muhokama qilingan natijalar axborotlashgan jamiyat sharoitida oliy ta'limning asosiy vazifalaridan biri talabalarga imkon qadar ko'proq axborot berish emas, balki ularni katta hajmdagi axborot bilan samarali ishlashga o'rgatish ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy asoslangan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zamonaviy ta'limning muhim istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan nazariy-metodologik tahlillar natijasida talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy axborotlashgan ta'lim muhitining obyektiv ehtiyojlaridan biri ekanligi aniqlandi. Axborot hajmining ortishi, ta'lim resurslarining xilma-xillashuvi, raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi hamda bo'lajak mutaxassislarining axborot bilan mustaqil ishlashiga qo'yilayotgan talablarning kuchayishi mazkur qobiliyatni rivojlantirishni pedagogik jihatdan dolzarb vazifaga aylantirmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatini faqat axborotni tez o'zlashtirish bilan izohlash yetarli emas. U talabaning axborotni tez idrok etish, diqqatni jamlash, muhim ma'lumotlarni saralash, mazmuniy tahlil qilish, qayta ishlash, xotirada saqlash va amaliy faoliyatda qo'llash imkoniyatlarini o'zida mujassamlashtiruvchi kompleks qobiliyat sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli mazkur qobiliyatni rivojlantirishda uning tarkibiy komponentlari o'rtasidagi o'zaro uyg'unlikni ta'minlash muhim hisoblanadi.

Shundan kelib chiqib, oliy ta'lim jarayonida talabalarning axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan tizimli, faoliyatga asoslangan va interfaol pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish hamda ularni ta'lim amaliyotiga izchil joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bunda axborot bilan ishlashning tezkorligi va sifati, talabaning mustaqil fikrlashi hamda axborotni amaliy faoliyatda qo'llay olishi asosiy mezonlar sifatida qaralishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, talabalarda axborotni intensiv qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirish masalasining ijtimoiy-pedagogik jihatdan asoslanishi zamonaviy oliy ta'limni takomillashtirish, talabalarning intellektual faolligini oshirish hamda ularni o'zgaruvchan axborot muhitida samarali faoliyat yuritishga tayyorlash uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sweller J., Ayres P., Kalyuga S. Cognitive Load Theory. - New York: Springer, 2011. - P. 17–38.
2. Bransford J.D., Brown A.L., Cocking R.R. How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School. Expanded Edition. - Washington, DC: National Academy Press, 2000. - P. 3–15.
3. OECD. OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. - Paris: OECD, 2019. - P. 1–5.
4. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? - Paris: UNESCO, 2023. - P. 65–84.
5. Sweller J., Ayres P., Kalyuga S. Cognitive Load Theory. - New York: Springer, 2011. - P. 57–69.
6. Bransford J.D., Brown A.L., Cocking R.R. How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School. Expanded Edition. - Washington, DC: National Academy Press, 2000. - P. 31–50.
7. Sweller J., Ayres P., Kalyuga S. Cognitive Load Theory. - New York: Springer, 2011. - P. 57–69.
8. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? - Paris: UNESCO, 2023. - P. 5–23.
9. OECD. OECD Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. - Paris: OECD, 2019. - P. 1–5.
10. Bransford J.D., Brown A.L., Cocking R.R. How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School. Expanded Edition. - Washington, DC: National Academy Press, 2000. - P. 31–50.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.